

ÄIKÄN YO-PREPPI PÄHKINÄNKUORESSA:

Kirjoitustaidon koe:

Kolme tärkeintä vinkkiä:

1. Keskiössä on oma pohdintasi – omat mielipiteet ja kokemukset ovat todella ok!
2. Rajaa päänäkökulma joko kysymykseksi tai väitelauseeksi.
3. Muista otsikoida tekstisi!

Miten kirjoittaa kirjoitustaidon vastaus?

- A. Valitse yksi kokeen alussa annetuista **aiheista**.
- B. Rajaa aihe **päänäkökulmaksi**. Muotoile se joko **kysymykseksi tai väitelauseeksi**.
- C. Etsi vähintään kolme **käsittelynäkökulmaa**, jotka liittyvät päänäkökulmaan. Muotoile ne **virkkeiksi**.
- D. Tee käsittelynäkökulma-virkkeistäsi käsittelykappaleiden **ydinvirkkeet**. Laajenna kappaleita keksimällä ensimmäisen virkkeen **jatkoksi** samaan asiaan liittyviä **tukivirkkeitä**. **Yksi asia yhdessä kappaleessa!**
- E. Käytä sopivassa kohdassa hyväksesi **ainakin kahta aineistoa**.
 - Esittele aineistot niin kuin lukija **ei olisi** lukenut niitä aiemmin.
- F. Kirjoita tekstille **aloitus-** ja **lopetuskappaleet**.
 - Aloitusta herättää mielenkiinnon ja johdattelee aiheeseen.
 - Lopetuksessa ei esillä uusia asioita!
- G. **Otsikoi** teksti!

Millaisia kysymyksiä pohtia kirjoitustaidon kokeessa?

- A. Sopiihan teksti valittuun aiheeseen?
- B. Olethan **rajannut** aihetta tarpeeksi?
- C. Käsittelethän aihetta tarpeeksi **monipuolisesti**?
- D. Onhan tekstissä käytetty ainakin **kahta aineistoa**?
- E. Kuuluuhan tekstissä **oma äänesi** kokemusten, mielipiteiden ja oivallusten muodossa?
- F. Onhan teksti **yhtenäinen ja sidosteinen**?
- G. Onhan tekstissä **otsikko**?
- H. Olethan tarkistanut tärkeimmät **oikeinkirjoitusasiat**?

Lukutaidon koe:

Kolme tärkeintä vinkkiä:

1. Anna aineiston perustiedot ja mene sitten suoraan asiaan.
2. Poimi tekstistä **konkreettisia** esimerkkejä päättelysi tueksi!
3. Lue **tehtävänanto** huolella ja vastaa sen mukaisesti!

Miten kirjoittaa lukutaidon vastaus?

- A. Lue tehtävänanto.
- B. Kirjoita aloituskappale. Tee ensimmäinen **aineistoviittaus** ja mene sen jälkeen suoraan asiaan.
 - Voit olettaa viittausta tehdessäsi, että lukija **tuntee aineiston**.
- C. Esittele keskeiset havaintosi selkeässä järjestyksessä. **Yksi asia yhdessä kappaleessa!**
- D. **Lopetuskappale** ei ole pakollinen. Jos kirjoitat sen, **vastaa siinä** suoraan **tehtävänantoon**.
- E. Muista käyttää aiheeseen liittyviä **käsitteitä**.

Millaisia kysymyksiä pohditaan lukutaidon kokeessa?

Huom! Kaikki pohdinta tapahtuu tehtävänannon antamasta näkökulmasta!

- A. Mikä on tekstin **kohdeyleisö**?
- B. Mikä on tekstin **tavoite**?
- C. Mikä on tekstin **konteksti**?
- D. Mikä tekstissä on **poikkeuksellista**?
- E. Millainen **rakenne** tekstissä on?
- F. Millaisia **tyylikeinoja** siinä on käytetty?
- G. Millaista **sanastoa** tekstissä on käytetty?
- H. Millaisia **retorisia keinoja** tässä tekstissä käytetään?

Käsitteitä aiheittain:

Kontekstiin liittyvät asiat:

Kohderyhmä: se ihmisryhmä, jolle teksti on suunnattu (esim. alakoululaiset, lääkärit)

Tavoite: se, mitä teksti tahtoo saada aikaan (esim. välittää tietoa, viihdyttää, myydä tuote)

Intertekstuaalinen viittaus: tekstin sisäinen viittaus toiseen tekstiin

Tekstilaji: joukko tekstejä, joilla on samat piirteet ja tavoitteet (esim. essee, videoblogi)

Taustaoletus: ennakko-oletus, jonka tekstin kirjoittaja olettaa olevan totta ilman perusteluja

Retoriset keinot:

Retorinen kysymys: tehokeinona käytetty kysymys, johon ei haluta vastausta

Toisto: asian sanominen useaan keraan (yleensä kolme kertaa)

Kertomuksellisuus: tarinan piirteiden (esim. päähenkilö, juoni) tuominen tekstiin

Parodia: toisen tekstin tai henkilön matkiminen humoristisesti

Satiiri: pilkkaamisen kautta tapahtuva yhteiskuntakritiikki

Kaunokirjalliset tekstit:

Aihe: mistä teksti konkreettisesti kertoo

Teema: tekstin käsittelemä perusajatus

Motiivi: toistuva elementti, joka tukee teoksen keskeistä viestiä

Miljöö: tapahtumapaikka ja -aika

Kerronta: tapa, jolla tarina kerrotaan tai esitetään (esim. kuka kertoo, missä järjestyksessä kertoo)

Puhuja: runon kertoja

Metafora: rinnastetaan kaksi eri asiaa (esim. "Elämä on tie.")

Vertaus: sama kuin metafora, mutta kuin-sanalla (esim. "Elämä on kuin tie.")

Personifikaatio: elottoman asian inhimillistäminen (Esim. "Myrsky raivoaa.")

Säe: runon rivi

Säkeistö: runon kappale

Dialogi: kahden tai useamman henkilön vuoropuhelu

Monologi: yksinpuhelu

Parenteesi: suluihin oleva näyttämöohje

Genre: lajityyppi (esim. dekkari, fantasia, romanssi)

Asia- ja mediatekstit:

Brändi: tuotteen tai yrityksen ympärille jaettu mielikuvien

Misinformaatio: tahattomasti jaettu tai tuotettu valheellinen tieto

Disinformaatio: tahallaan jaettu tai tuotettu valheellinen tieto

Pääväite: vaikuttavan tekstin keskeinen väite, jonka kannalle lukija halutaan kääntää

Videot ja kuvat:

Otos: yhtäjaksoinen kameralla kuvattu jakso

Kohtaus: samassa ajassa ja paikassa tapahtuva videon osa

Sommittelu: se, miten asiat asetellaan kuvaan (mitä laitetaan kuvan keskelle, eteen jne.)

Kuvakulma: se, mistä suunnasta (ylhäältä, alhaalta jne.) kuva on otettu

Kuinka viitataan aineistoon?

1. Kun tekstiin viitataan **ensimmäistä kertaa**, siitä annetaan tärkeimmät **perustiedot**: tekstin tekijä, otsikko, tekstilaji ja julkaisuvuosi. Julkaisupaikka kerrotaan, jos se on tiedossa. Tekstin **aihe** myös esitellään lyhyesti.

"Tove Janssonin romaani *Muumipappa ja meri* (1965) kertoo lukijoiden rakastaman muumiperheen matkasta kaukaiselle majakkasaarelle."

2. **Myöhemmin** samaan tekstiin voi viitata lyhyemmin, esimerkiksi käyttäen **tekstin otsikkoa** tai **tekijän nimeä**.

"Janssonin romaanissa Muumipeikko ystävystyy vastahakoisesti pelottavan Mörön kanssa."

"*Muumipappa ja meri* kertoo yksinäisyydestä, kasvamisesta ja oman paikan etsimisestä."

Internetissä julkaistut tekstit:

Julkaisu-aika kerrotaan **päivämäärän tarkkuudella**.

Julkaisupaikka on **nettisivun osoite** lyhennettynä (esim. Yle.fi, Youtube.com).

Videoissa **tekijä** = **julkaisija** (esim. YleX, MTV, Laeppavika). Videoihin voi myöhemmin viitata **esiintyjän** nimellä (esim. "Toimittaja X sanoo...")

Tärkeimmät kielioppiasiat:

1. Sivulauseen ja päälauseen väliin tulee pilkku.
2. Päälauseiden väliin tulee myös pilkku, jos ne eivät jaa lauseenjäseniä.
3. ~~Enään~~ -> enää, ~~kuulemma~~ -> kuulemma, ~~esim~~ -> esimerkiksi
4. *Joka* viittaa edelliseen sanaan tai asiaan ja *mikä* koko edelliseen lauseeseen.
5. Lauseenvastikkeita käytetään säästeliäästi.
6. Jos tekijä on monikossa, tekeminen on myös monikossa.
7. Pilkku tulee lainausmerkkien ulkopuolelle, kaikki muu yleensä niiden sisäpuolelle.
8. Erisnimet (myös brändien, rakennusten, maiden nimet) kirjoitetaan isolla.
9. Yhdyssanan osien väliin tulee yhdysmerkki, kun välissä on kaksi vokaalia (koti-ilta).
10. Välimerkki tulee myös erisnimen sisältävään yhdyssanaan (Marjatta-serkku).

Mitä jos...

Mitä jos en keksi mitään kirjoitettavaa?

Ota käyttöön suttupaperi, ja hahmottele sille joko listaus, ajatuskartta tai taulukko. Tyhjän paperin kammon kanssa helpottaa usein se, että on jotakin, josta aloittaa.

Mitä jos en vain millään saa sanamäärää täyteen?

Älä huolehdi siitä liikaa! Epätäydellinen vastaus on paljon parempi kuin tyhjä paperi. Pidä tauko, syö eväitä, ja palaa vielä kerran tekstin pariin. Jos vastaus jää kesken, sitten jää - olet yrittänyt parhaasi, ja se riittää.

Mitä jos en tiedä, miten jokin sana kirjoitetaan tai miten jotakin termiä käytetään?

Koeta keksiä jokin kiertoilmaus - näitä yleensä kyllä löytyy! Voit myös selittää asian auki. Se ei ehkä ole yhtä tyylikästä kuin termin käyttäminen, mutta ei siitä ihan nollapisteillekään jää.

Mitä jos en ymmärrä aineistoa?

Koeta ensisijaisesti valita jokin toinen aineisto. YO-kokeen aikana ei kannata kokeilla liian isoja riskejä.

Mitä jos saan kokeen valmiiksi ajoissa?

Pidä tauko. Käy vessassa, syö eväitä, ja palaa vielä kerran tekstin pariin. Varmista, että olet kirjoittanut vastauksesi oikeaan tekstikenttään. Lue tekstisi kunnolla läpi alusta loppuun ja korjaa siitä kirjoitusvirheet. Koeta lukiessasi kuvitella, että et ole itse kirjoittanut tekstiä - löytyykö siitä jotakin, jota voisit vielä parantaa? Istu paikoillasi vielä puoli tuntia, ja lähde kokeesta vasta sitten.

Mitä jos minua alkaa ahdistaa kokeen aikana?

Pidä tauko, syö eväitä ja ota käyttöön omat ja toimivat rauhoittelutekniikkasi. YO-koe on jännittävä tilanne, ja kaikenlaiset tunnereaktiot ovat ymmärrettäviä ja normaaleja. Kokeesi ei ole pilalla, vaikka sinua jännittäisi tai ahdistaisi sen aikana.

Muistakaa ennen kaikkea se, että vaikka YO-koe onkin tärkeä, sen arvosana ei rajaa tai määrittele teidän fiksiuttanne, arvoanne tai tulevaisuuden mahdollisuuksianne.

Tsemppiä kokeeseen kaikille! 😊

T. Sonja